

УДК 338.3:338.45:339.562(477)

Юрченко В. І.¹, Котова Я. Д.²

¹канд. наук з держ. упр., доц. НУ «Запорізька політехніка»

²студ. гр. БАД-538 НУ «Запорізька політехніка»

ЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ ВІД ПРОМИСЛОВОГО ІМПОРТУ ТА ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ВИРОБНИЧОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

Сьогодні актуальності набувають дослідження поглиблення деіндустріалізації української економіки та її імпортозалежності. Ключовою ознакою високої імпортозалежності є великий дефіцит балансу зовнішньої торгівлі товарами, що існує вже тривалий час. Рівень залежності української економіки від імпорту промислових товарів необхідно оцінювати за напрямками його використання – у проміжному та кінцевому споживанні, у валовому нагромадженні основного капіталу. Розрахунки засвідчили, що вагому частину функцій з обслуговування споживчого та інвестиційного ринку виконують іноземні виробники, тоді як обробний сектор країни здебільшого зайнятий виробництвом проміжної продукції, яка залишається

ще й основою його експорту (метали, сировинно-мінеральні продукти, деревина і вироби з неї, неорганічна хімія).

У результаті аналізу рівня залежності від імпорту різних видів виробництва переробної промисловості встановлено, що на внутрішньому ринку товарів проміжного споживання віднедавна закріпилася абсолютна перевага імпорту, особливо продукції хімічної галузі, машинобудування, легкої промисловості. Пріоритетними видами діяльності (у контексті ефективної виробничої спеціалізації) виступають ті, що мають високий рівень міжгалузевих виробничих зв'язків. Така роль підходить передусім машинобудуванню та хімічній промисловості. Іншою передумовою вдалого імпортозаміщення є диверсифікація експорту на основі модернізації виробництва в галузях переробної промисловості. Також необхідним є створення інноваційних промислових кластерів мережевого типу, у яких виробничі компанії та дослідницькі організації об'єднані у спільноку науково-виробничому процесі. Розвиток сировинної бази та видобутку корисних копалин з українських родовищ також сприятиме самозабезпеченню економіки та переходу до ефективної виробничої спеціалізації.

Імпортозалежність української економіки «зашкалює»: з усього обсягу промислових товарів, придбаних покупцями для споживчого використання, понад 47% – імпортного походження. Імпортна складова у проміжному споживанні на виробництві сягає 51%. Валове нагромадження основного капіталу забезпечується імпортними машинами, устаткуванням на 85%, а це вже свідчить про ледь не повну

технологічну залежність економіки. Загальний обсяг споживання імпорту в економіці України (54% ВВП) суттєво вищий, ніж у країнах із розвинутою промисловістю (48%). Ключовою ознакою надто високої імпортозалежності економіки є великий і тривалий дефіцит балансу зовнішньої торгівлі товарами (у 2020 р. 7% ВВП). Надмірність імпорту та вузький спектр товарного експорту визнаються проблемами української економіки. До того ж структурні характеристики імпорту й експорту проявляють асиметричність торгово-економічних відносин України із зовнішнім світом.

Технологічно складні види продукції переважають у сукупному товарному імпорті: частка машин, обладнання, електротехнічного устаткування, транспортних засобів зросла до 34% (2020 р.), продукції хімічної та пов'язаних із нею галузей промисловості, полімерних матеріалів і виробів – перевищила 18%. Така продукція є більш конкурентоспроможною, ніж товари українського експорту.

У структурі експорту товарів в Україні переважає сировинно-мінеральна продукція та метали, що зумовлено недостатньою

диверсифікованістю промислового сектору. Зокрема, основу експорту становлять продукти рослинного походження, п'ята частина експорту припадає на метали і металопродукцію (у т.ч. чорні метали – 18%), 10% – на олійно-жирову продукцію, 10% – на мінеральні продукти (2020 р.). Сукупна частка продуктів низького ступеня переробки у складі експорту товарів перевищує 73%, а світові ринки такої продукції не є сталими ні за місткістю, ні за цінами. Частка продукції машинобудування в експорті скоротилася до 11%, хімічної – до 5, а споживчих промислових товарів (легкої, харчової промисловості) – до 8%. Тож у глобальному розподілі праці країна «застрягла» на виконанні ролі постачальника середньо-низькотехнологічної та мінерально-сировинної продукції.

Збільшення імпортозалежності національної економіки поглиблює її деіндустріалізацію та структурну деградацію, посилює зовнішній технологічний контроль й асиметрію зовнішньоторговельних відносин, а отже, дефіцит торгового балансу. Ці недоліки обтяжуються браком ланцюжків створення вартості, які б поєднували регіони країни та сприяли прояву синергетичних ефектів і вигоді від економії на масштабі. У зв'язку з вищезазначеним постають питання про доцільні межі споживання імпорту в економіці та промисловості країни, передумови реструктуризації національного виробництва й експорту, а також про формування ефективної виробничої спеціалізації.